

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till LSS-kommittén
(S 2004:06)

Dir.
2007:84

Beslut vid regeringssammanträde den 14 juni 2007

Sammanfattning av uppdraget

LSS-kommitténs uppdrag utvidgas till att kommittén även skall

- undersöka hur personer med psykiska funktionshinder som ingår i personkrets 3 i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) skall få tillgång till meningsfull sysselsättning som ryms i insatsen daglig verksamhet enligt LSS,
- bedöma konsekvenser av detta i det fall kommittén föreslår en sådan ändring.

Utredningstiden förlängs och kommittén skall i stället redovisa slutbetänkandet senast den 30 juni 2008.

Uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 15 juli 2004 (dir. 2004:107) gav det dåvarande statsrådet med ansvar för handikappfrågor en parlamentarisk kommitté i uppdrag att göra en översyn av personlig assistans för vissa personer med funktionshinder (S 2004:06). Regeringen har därefter gett den parlamentariska kommittén två tilläggsuppdrag för att dels analysera förutsättningarna för att införa krav på tillstånd för verksamheter med personlig assistans (dir. 2004:179), dels göra en bred översyn av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och vem som skulle vara huvudman

för LSS (dir. 2006:68). Kommittén skall enligt direktiven slutföra sitt arbete senast den 8 mars 2008. Kommittén får i uppdrag att också överväga följande frågor.

Hur skall personer med psykiska funktionshinder som ingår i personkrets 3 enligt LSS få tillgång till meningsfull sysselsättning?

Kommittén skall

- undersöka för- och nackdelar med att erbjuda meningsfull sysselsättning som ryms i insatsen daglig verksamhet enligt LSS till vissa funktionshindrade,
- kartlägga och analysera i vilken utsträckning det kan finnas alternativ till denna insats inom socialtjänstlagen (2001:453, SoL) och vad ett sådant val innebär för kvinnor och mäns möjlighet att hävda sin rätt till meningsfull sysselsättning, och
- kartlägga hur psykiskt funktionshindrade kvinnor och män i personkrets 3 i dag får meningsfull sysselsättning inom SoL.

LSS omfattar tio insatser. En av dessa är daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som utbildar sig eller saknar förvärvsarbete. Meningsfull sysselsättning inryms i begreppet daglig verksamhet i LSS. Stödinsatsen kan erbjudas alla som omfattas av lagen. Undantagna är dock hela den grupp som omfattas av den tredje personkretsen i LSS, däribland personer med psykiska funktionshinder.

För att en person skall ingå i personkrets 3 skall det psykiska funktionshindret enligt lagen vara varaktigt och inte bero på normalt åldrande, vara stort och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed kräva ett omfattande behov av service. Riksdagen tillkännagav i december 2002 att det finns skäl att kartlägga och analysera hur psykiskt funktionshindrade personers behov av någon form av sysselsättning i realiteten tillgodoses, samt om personer med psykiska funktionshinder får insatsen daglig verksamhet enligt LSS (bet. 2002/03:SoU1, rskr 2002/03:81). I skrivelsen begärde riksdagen

en redovisning av resultaten med förslag till åtgärder. Det uppdraget gavs till Den nationella psykiatrisamordnaren (dir. 2003:33), och i dennes betänkande (SOU 2006:100) förordades en lagändring i LSS som innebär att personer med psykiska funktionshinder i personkrets 3 skall få tillgång till insatsen daglig verksamhet. Psykiatrisamordnaren bedömer att det finns två huvudsakliga argument för detta. För det första är det orimligt att en grupp, som på alla sätt har en komplicerad situation i förhållande till arbetsmarknaden, och där en konsekvens av funktionshindret kan vara risk för isolering och inaktivitet, ställs utanför den rättighet som övriga funktionshindrade med samma bekymmersamma situation har. För det andra har det genom åren blivit tydligare att personer med psykiskt funktionshinder behöver en sysselsättningsgaranti för att den enskildes rätt till sysselsättning skall stärkas. Emellertid kräver en sådan ändring en större undersökning och därför föreslog psykiatrisamordnaren att Assistanskommittén (S 2004:06) skulle uppdras att bedöma kostnaderna för och övriga konsekvenser av att psykiskt funktionshindrade som redan ingår i eller kan bedömas ingå i personkrets 3 får insatsen daglig verksamhet.

Förutom i LSS finns i 5 kap. 7 § SoL bestämmelser som innebär att socialnämnden skall medverka till att den enskilde får meningsfull sysselsättning. Nämnden skall genom uppsökande verksamhet skaffa sig kännedom om de funktionshindrades situation och upplysa om den service socialtjänsten kan erbjuda (5 kap. 8 § SoL). Skillnaden mellan SoL och LSS i det här fallet är att LSS ger individen en rätt till insats medan det i SoL erbjuds en insats om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Det finns inte någon tillförlitlig statistik över hur många personer med psykiska funktionshinder som har andra stödinsatser inom LSS och som samtidigt får tillgång till socialtjänstens dagverksamheter. Men uppskattningen visar att de är få. Det kan bero på att personer med psykiska funktionshinder i personkrets 3 har sådana funktionshinder som innebär att de inte kan klara den dagliga livsföringen. Detta gör att det är svårt att placera dem i den verksamhet socialtjänsten kan erbjuda. Det är också möjligt att gruppen i personkrets 3 i jämförelse med

andra personer med psykiskt funktionshinder inte prioriteras i de verksamheter kommunen tillhandahåller. Samtidigt visar Socialstyrelsens och länsstyrelsernas rapport Social tillsyn 2005 att det sker en positiv utveckling i kommunerna genom att de startar sysselsättningsverksamheter för psykiskt funktionshindrade, också med individuellt anpassade lösningar för yngre personer.

Under psykiatrisamordnarens arbete användes utvecklingspengar för vissa försöksprojekt, däribland sysselsättningsverksamheter. Socialstyrelsen har efter att psykiatrisamordnaren lämnade sitt betänkande tagit över uppföljningen av dessa projekt i Socialstyrelsens NU-projekt. Det kan finnas skäl för kommittén att följa dessa projekt i arbetet med att bedöma om en verksamhet för psykiskt funktionshindrade bör utformas på ett visst sätt om en lagändring föreslås.

Hur många psykiskt funktionshindrade kan antas ingå i personkrets 3, och vilka av dem kan komma att erbjudas rätten till meningsfull sysselsättning inom LSS?

Kommittén skall

- kartlägga hur många kvinnor och män med psykiska funktionshinder som finns eller kan bedömas ingå i personkrets 3 och hur många av dem som kan antas behöva meningsfull sysselsättning inom ramen för insatsen daglig verksamhet, och
- undersöka hur många psykiskt funktionshindrade kvinnor och män i personkrets 3 som i dag har insatsen meningsfull sysselsättning enligt SoL.

Det finns ingen tillförlitlig statistik som visar hur många av de personer som skulle kunna omfattas av personkrets 3 som i dag har meningsfull sysselsättning. Likaså saknas statistik över antalet som kan anses omfattas av personkrets 3 och som behöver insatsen daglig verksamhet. Den uppskattning som gjorts visar att ungefär 10 000 personer med psykiskt funktionshinder som har kontakt med socialtjänsten saknar insatsen meningsfull

sysselsättning. Det betyder inte att alla dessa personer skall ingå i personkrets 3 i LSS, eftersom det i den lagen finns en snävare definition av vilka som kan ingå och därmed också skulle kunna få tillgång till insatsen daglig verksamhet. Det ger ändå en indikation på att många psykiskt funktionshindrade står utanför en insats som skulle kunna öka deras välbefinnande.

Ett annat sätt att bedöma gruppens storlek är att undersöka hur många av dem som tillhör personkrets 3 och som i dag har insatser enligt LSS som skulle vara självklara för insatsen daglig verksamhet om de önskade en sådan och deras behov av sysselsättning inte kunde tillgodoses på annat sätt. Socialstyrelsen redovisar inte längre sådan statistik, men vid senaste mätningen rörde det sig om cirka 3 000 individer. Merparten av dessa hade beviljats stödinsatserna boende, kontaktperson och ledsagning.

Vilka konsekvenser får ett införande av rätten till meningsfull sysselsättning enligt LSS i det fall kommittén föreslår en sådan lagändring?

Kommittén skall

- ta ställning till om det kommer att krävas en särskild verksamhet med meningsfull sysselsättning inom insatsen daglig verksamhet som är anpassad för psykiskt funktionshindrades behov, och
- beräkna vilka eventuella kostnader för staten respektive kommunsektorn ett införande av insatsen daglig verksamhet för psykiskt funktionshindrade i personkrets 3 innebär.

För personer med olika psykiska funktionshinder är möjligheterna att delta på den reguljära arbetsmarknaden begränsad. För den grupp psykiskt funktionshindrade som tillhör personkrets 3 är den frågan nästan aldrig aktuell. Deras funktionshinder är så stora och varaktiga och förorsakar sådana svårigheter i den dagliga livsföringen att de har ett omfattande behov av stöd och service. Det innebär att den verksamhet som kan vara aktuell för gruppen behöver individanpassas och därför

kanske utformas på ett annat sätt än den verksamhet som kan erbjudas i dag. Det kan också vara så att små kommuner har svårt att tillgodose behov för den här gruppen just därför att de är få och svåra att placera i daglig verksamhet som är öppen för andra grupper som omfattas av LSS.

Om kommittén föreslår att ett införande av en rättighet till meningsfull sysselsättning behövs för att tillgodose denna grupps rätt till stödinsats och det innebär ökade kostnader för staten respektive kommunen, skall förslag till finansiering lämnas. Kommitténs uppdrag i direktivet (dir. 2004:107) och tilläggsdirektivet (dir. 2006:68) att redovisa åtgärder som kan dämpa och stabilisera kostnaderna samt hur kostnadskontrollen kan förbättras inom LSS gäller alltjämt och skall beaktas i kommitténs förslag.

Samråd och redovisning av uppdraget

Kommittén skall under arbetet samråda med Socialstyrelsens NU-projekt som bland annat har till uppgift att ge fortsatt stöd till de utvecklingsprojekt som startades inom ramen för psykiatrisatsningen under åren 2005 och 2006, samt bidra till att kunskap och erfarenheter från projektverksamheten sprids över landet.

Om kommittén finner att det föreligger ett behov av författningsändringar för att genomföra förslagen skall sådana förslag till författningsändringar också lämnas.

Utredningstiden förlängs, vilket innebär att kommittén skall redovisa sitt slutbetänkande senast den 30 juni 2008.

(Socialdepartementet)